

Ольга ЛЕБІДЬ,

старша викладачка кафедри методики професійної освіти та соціально-гуманітарних дисциплін Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти, м. Біла Церква, Україна,

ORCID: <https://orcid.org/0009-0006-7065-1812>
olgalebid66@gmail.com

ПРОБЛЕМА НИЗЬКОГО СТИМУЛУ ДО НАВЧАННЯ ТА СКЛАДНІСТЬ У ВИЗНАЧЕННІ СВОГО ШЛЯХУ СТУДЕНТАМИ В ЖИТТІ

Анотація. Стаття розглядає проблему профорієнтації, схиляється до проблем суспільства в Україні, яке залишилось після радянських часів: ігнорування людяності і базових потреб тих, хто навчається, заглядає у майбутнє дітей, які ще не народились і навпаки в історію, яка змушує з'являтися на світ дітям, що непотрібні власним батькам. Закликає читача піднімати питання, які часто замовчуються: намагається знайти причину того, чого студенти не хочуть навчатись, серед причин може бути невинуватене навантаження, відсутність віри в себе чи неправильний вибір професії. Невинуватене навантаження на студентів і учнів в школі – це неграмотно побудована система освіти, яка не направлена служити громадянському демократичному суспільству. Відсутність віри в себе – причина неправильного виховання, яке повинно відбуватись не лише в школі, але в сім'ї. Неправильний вибір професії – причин у цього декілька, вони висвітлені у статті.

У повоєнну відбудову, коли існує розрив між потребами ринку та напрямком підготовки випускників, невідповідністю між попитом і пропозицією робочої сили в плані кваліфікацій, питання низької мотивації до навчання студентів є актуальним. Якщо в Україні завжди стояла проблема того, що студенти ідуть працювати не згідно отриманого диплому, працюють під час проведення лекцій та семінарів, пропускаючи їх, то в повоєнну відбудову такі процеси вдарять по конкурентоспроможності нашої держави на світовій арені, що загрожуватиме не тільки зникненню громад, а і загрожуватиме зникненням держави з лиця землі, чого і добиваються наші вороги. Маємо таку проблему, як асиміляція українців з європейцями, через втечу від війни та росіянами, через примусове вивезення та окупацію, зниження чисельності населення. Тому ми маємо робити все можливе, щоб освіта забезпечувала країну якісною робочою силою, яка буде працювати в своє задоволення на благо країни, відчуваючи безпеку майбутнього для своїх дітей. Освіта разом з бізнесом повинні працювати на благо економіки України.

Ключові слова: соціальні проблеми, батьки, діти, студенти, система освіти, мотиви, мотивація, держава, влада, війна.

Вступ. Автори часто розглядають проблему того, наскільки діти залежні від рішення батьків у виборі професії. Є також люди, яким важко визначитись, і порада батьків допомагає їм вибрати професію. Часто деякі люди намагаються протистояти соціуму, батькам та оточуючим не через те, що ті неправі, а в силу своїх психологічних проблем. Нерозкритою є причина інертності і бездумності населення, багато людей просто не мають своєї думки. Як вони можуть вибрати професію, якщо вони не знають чого хочуть? Як принести благо своїй державі громадянам, якщо вони не бачать майбутнього для себе? Населення часто заводить дітей, а потім жаліється на їх наявність. Питання: нащо заводити тоді таких дітей? Проблемне питання, яке рідко піднімається: як такі люди чи їхні діти мають принести користь державі та ще й в такі складні часи? Як їх змусити вчитись чи працювати?

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вчені та фахівці, які присвятили свою роботу проблемам профорієнтації: Альберт Бандура, Джон Холланд, Джон Крумболц, Дональд Супер, Лінда Готтфредсон, українські психологи та педагоги: В. Андрєєнкова, Т. Войцях, І. Гриців, О. Гуріна, О. Драпалюк, В. Матвієнко, В. Мельничук, Н. Сабліна, В. Савічев, О. Флярковська, Т. Харківська, С. Щербань та інші.

І. Гончарова у своїй статті наголошує, що наша держава знайшла шляхи, як допомогти учням і студентам визначитись з професією. О. Олійник досліджувала як правильно стимулювати дітей у школі, на яких впливає рішення батьків, правильно визначитись з професією. Голота О., Шевенко А. дослідили у своїй статті, як працюють міжпредметні зв'язки: як через фізику можна дослідити соціально-психологічні явища. На основі їхнього дослідження можна знижувати бар'єри навчання та взаєморозуміння людей з різними типами мислення, допомогти особам з математичним типом мислення зрозуміти частину гуманітарних наук, і навпаки. Рябець Сергій Іванович та Іваниця Юлія Сергіївна досліджували трудове навчання в школах як вид стимулювання якісної

профорієнтації в учнів старших класів. Арістова Н. розглядала цифрову компетентність, як важливий аспект конкурентоспроможності громадянина на ринку праці при виборі будь-якої професії, в контексті інших компетентностей, розглядала історію виникнення знань про компетентності. Колісник-Гуменюк Юлія досліджувала профорієнтацію в умовах воєнних дій та стресових надзвичайних ситуацій.

Виклад основного матеріалу дослідження. Метою статті є висвітлити проблеми, які замовчуються. Якщо науковці разом шукатимуть рішення проблеми, воно знайдеться швидше. Наприклад, заведення дітей непотрібних батькам, яких вони залишають на самоопікування або опікування іншими дітьми, тепер, в нову еру цифрових технологій, часто планшет чи мобільний телефон стає дитині «нянькою». У результаті неправильного виховання, неприйнятної поведінки батьків учні та студенти приходять в навчальний заклад, але у них бажання не навчатись, а завдавати один одному душевні чи навіть тілесні травми (булінг).

Проблема, на яку жаліються вчителі в школі: діти не лише не бажають вчитись, вони принижують вчителів, коли у тих взагалі немає ніяких важелів впливу чи навіть самозахисту. Частина дітей заважає навчатись іншим, хто бажає навчатись. Пошук професії цими людьми відбувається не за критерієм, яку роботу приємно виконувати, а за тим, що в колективі мають бути люди, які приймуть і зрозуміють. Швидше за все, таким людям не вистачало позитивних відносин в сім'ї, і на роботі такі відносини є аб'юзивні, експлуатаційні, від того праця неякісна, що впливає на економіку держави загалом. На роботі, де працюють люди, що не здатні відстоювати свою гідність та боротись за справедливість, відсутні навіть елементарні задоволення потреб, як обід чи туалет, робота, тривалістю понад робочий час призводить до того, що продукт неякісний, є купа помилок, економіка країни просідає, з'являється корупція та деструктивні протистояння на роботі чи в суспільстві загалом.

Раніше в системі освіти України стояла проблема навантаження непотрібним матеріалом для всебічного розвитку учнів та студентів, проте воно

не відповідало можливостям більшості дітей та молодих людей. Оптимальніше у школі запроваджувати класи з різними нахилами, а не навантажувати мозок дітей непотрібною і нецікавою для них інформацією широкої спеціалізації. Це стосується і ЗВО: часто заклади не встигають реагувати на виклики ринків, тому їхні знання обширні, але часто – непотрібні. Недавно українська влада дійшла цінного висновку: найскладніше у навчанні – це вибір майбутньої професії. Світ змінюється і професії змінюються, проте природні можливості населення залишаються відносно сталими. Визначати потрібно нахили і здібності із раннього віку і можна пристосовувати до даних знань профорієнтацію.

У вересні 2021 року за підтримки МОН в Україні стартував масштабний всеукраїнський проєкт із профорієнтації та побудови кар'єри «Обери професію своєї мрії» (<https://hryoutest.in.ua/>) [1, с 94].

Студенти, які ще із школи знають, чим зайнятись, вони самі будуть досліджувати ринок, дивитись у своє майбутнє із цієї професії. Навчальні заклади мають знати, яка робоча сила потрібна державі, для цього вони мають співпрацювати з бізнесом.

Серед найбільш розповсюджених підходів щодо вибору майбутньої професії наступні:

- приклад батьків, виховання з урахуванням вимог майбутньої професії, схвалення батьками власної професії;
- професія соціально значуща і шанована в даному регіоні;
- вибір професії згідно проєкції на дітей батьківських бажань;
- самовизначення;
- прийняття рішення батьками за дитину. [2, с. 69]

Також поєднання вищевказаних способів: наприклад, дитині подобається професія, яку обрали її батьки, проте не хотіли для дитини такої долі, але схвалення цієї професії в регіоні, її думки та самовизначення вплинули на вибір саме цієї професії. Автор виділяє ще один спосіб визначення: поєднання сімейних і регіональних цінностей, проте, на мою думку, всі види можуть переплітатись і поєднуватись між собою. Автор вважає, що самовизначення

може бути присутнє тільки у осіб з високою самостійністю, що звичайно логічно, особливо, розглядаючи дітей в школі. Проте дорослі особи можуть проявляти різну поведінку, серед чужих людей бути рішучими лідерами, проте повністю підкорятись рішенню батьків.

Зі змінами, які вступають у наше життя, у всіх професіях все більше і більше актуальні «м'які навички», про які поговоримо далі.

На Всесвітньому економічному форумі було представлено прогноз навичок, які будуть затребуваними у 2025 році, а саме: аналітичне мислення і інноваційність; активне навчання і стратегії навчання; комплексне розв'язання проблем; критичне мислення і аналіз; креативність, оригінальність і ініціативність; лідерство і соціальна включеність (впливовість); технології: використання, моніторинг і контроль; технології: розробка і програмування; життєздатність, стресостійкість і гнучкість; обґрунтування, розв'язання проблем і формування ідей. [3, с. 9]

Такі м'які навички допоможуть формувати сильних, впливових особистостей. Проте, якщо всі будуть впливовими, буде боротьба і деструктивні процеси. Необхідно навчати таких м'яких навичок, як об'єктивно плідні партнерські відносини: цього не вистачає в системі освіти, коли заклади вищої освіти не знають, що потрібно державі: існує недостатньо міцна співпраця з бізнесом. Ми не повинні виховувати егоїстів в суспільстві, проте і меценатами всі бути не можуть. Нам необхідна «золота середина»: це і лідери, і партнери, які будуватимуть взаємовідносини на компромісах.

Можна заглянути на 100 років вперед і подумати про дітей, які ще не народились: вони будуть вибирати професію так як їхні батьки, це – особи, що тепер навчаються в школі. Тому в школах обов'язковим предметом має бути: будівництво правильних відносин з людьми, із партнером, з яким відбувається створення сім'ї, грамотне виховання дітей та ведення сімейного бюджету. У дітей має бути відчуття відповідальності за свої дії.

Не буде щасливих дітей у батьків, які не знають, як виховувати дітей, які створюють сім'ї під тиском суспільства. Заглянемо в історію: раніше дітей треба

було багато, бо медицина була не розвинена, а робота в господарстві – тяжка. Проте ми не в середньовіччі живем, де морально-етична складова в створенні сім'ї займала останнє місце.

Дедалі популярнішим стає дослідження міжпредметних зв'язків. І ми звертаємось до ширшої спеціалізації. Нам необхідно при міжпредметному вивченні зберігати оптимальність: кількість сприйнятого матеріалу однією особою все ж не повинен надмірно завантажувати, тому, що навчання перетворюється в стрес, і результату від нього немає. Справа в тім, що світ не поділений на навчальні предмети. Але мислення людей, якщо сказати грубо – так. Наприклад, для людей, зі схильністю до гуманітарних наук є проблеми із розв'язуванням задач, що у природничих науках, і навпаки. Такі проблеми можуть виникати і в житті. Щоб випускники вищих навчальних закладів, закладів професійної освіти могли долати перешкоди більш якісно, мають бути створені міжпредметні зв'язки в навчальних програмах. Люди, які спеціалізуються на природничих науках, частково заглядаючи в гуманітарні дисципліни (і навпаки), зрозуміють звичні процеси з іншої точки зору, що допоможе мислити незвично, розвиватись та прогресувати, набувати навички, які будуть необхідні в житті і трудовій діяльності.

Наведемо декілька прикладів фізичних явищ, які можна поспостерігати на прикладі людини: механічні – біг, ходьба; звукові – спів, мовлення; теплові – температура тіла людини; електромагнітні – енергетичне поле людини; світлові – відсутні у прямому сенсі, у переносному значенні «світла людина, людина, від спілкування з якою стає світліше». У темі «Будова речовини. Молекули. Атоми» подається аналогія дифузії як приклад дифузії у стосунках між людьми переймання цінностей чи досвіду від іншої людини. [4, С.20]

Якщо спочатку твердження виглядають адекватно, то для людини математичного мислення прикінцеві твердження здаватимуться смішними і сприймаються несерйозно. Але саме це допоможе подолати деякі бар'єри у розумінні світу з іншої точки зору.

Кожна людина не може знати і вміти всього. Тому і була створена база знань, як інтернет, де можна швидко все знайти. Проте інформація там може бути неправдива. Багато людей дорослого віку часто займаються не тим, чим бажають або їхня професія стала неактуальною. Для них профорієнтація також стає актуальним питанням. Для того, щоб громадянину зрозуміти, що він хоче, швидко здобути нову професію чи пристосуватись до змін, має бути набір універсальних вмінь.

Було задекларовано вісім ключових компетентностей, необхідних здобувачам освіти задля ефективної адаптації до швидкозмінних умов життя в сучасному глобалізованому світі, реалізації власного потенціалу, а також успішного працевлаштування. Цими ключовими компетентностями стали: спілкування рідною мовою; спілкування іноземними мовами; математична компетентність та базові компетентності у природничих науках і технологіях; цифрова компетентність; вміння вчитися; соціальні та громадянські компетентності; почуття ініціативи та підприємливості; культурна обізнаність і самовираження. [5, с. 55]

Цифрову компетентність визначають як одну з найважливіших тепер, хоча і вміння вчитись важливе – без нього продуктивне використання технологій неможливе.

Уроки трудового навчання найбільш ефективні для сприяння майбутньому вибору професій через знайомство з сучасною технікою, досягненнями технологій, величезною кількістю різноманітних машин та обладнання в процесі теоретичного навчання, оволодіння практичними вміннями, самоосвіти тощо. Актуальними на сьогодні є, в першу чергу, технічні спеціальності, рівень опанування якими визначає технологічний розвиток країни. [6, с. 175]

Із цього випливає проблема технічного забезпечення шкіл, університетів та професійних закладів освіти, від якого залежить якісне навчання і практичні навички опанування механізмами.

Під час воєнних дій питання профорієнтації ускладнюється, на основі досвіду країн, які пережили воєнні дії, до кінця неможливо визначити, які

професії будуть в попиті, тому що науково технічний прогрес, і багато викликів, з якими стикнулася Україна, дійсно є новими.

Тим часом профорієнтація допомагає знизити почуття невизначеності в умовах надзвичайних ситуацій, коли громадяни аналізують, що саме їм хочеться змінити на даний момент. На це рішення впливає хобі, нахили та здібності, які можна визначити через самоаналіз. Можна пошукати інформацію про актуальні професії або проконсультуватись із професіоналами. Можливо отримати навчання, яке проводиться дистанційно, курси проводять відповідно до викликів навколишнього середовища, пристосовуючись до пандемії та війни, наприклад, курси з гнучким графіком. Якщо з професією визначились, розробляється план її здобуття, для створення цього плану можна звернутись до відповідних спеціалістів або організацій. Є можливість звернутись до форумів або професіоналів, які дадуть цінні поради з обраної професії. [7, с. 52]

При влаштуванні на бажану посаду також необхідний план розвитку. Це – рух по кар'єрній драбині. В цьому допоможуть курси підвищення кваліфікації, направлені на підвищення якості своєї роботи чи поновлення знань у відповідності до прогресу. Необхідні також оцінки результатів своєї роботи для впровадження удосконалень. [7, с. 52]

Освіта часто не приносить користі, не тому, що система освіти працює неякісно. Також і випускники повинні вміти використовувати знання на практиці. Освіта поліпшує загальний розвиток, тренує здібності обробки інформації, її запам'ятовування, аналізу, синтезу. Протягом життя необхідно постійно навчатись, навик навчатись і здобувається в школі, професійних та вищих навчальних закладах. Вміння використовувати теорію на практиці також необхідно розвивати. [7, с. 52]

Необхідно проаналізувати ризики, вірогідність їх виникнення, усунути можливі причини, на які можна вплинути. Усунути недоліки своєї діяльності можна шляхом додаткового навчання, самоаналізу слабких сторін, забезпечення психологічного здоров'я, розвиток соціальних навичок, таких, як спілкування та будівництва партнерських відносин, за потреби, розробити план кар'єрного росту

[7, с. 52] або вплив на розвиток своєї компанії, якщо неможливий кар'єрний ріст у ній.

Для всебічного розвитку особистості, для стимулу і цікавості в навчанні, корисною буде технологія STEM. Доведено, що формування рівня готовності до вироблення продукту праці STEM-освіти має здійснюватися системно за наявності концепції соціально професійного розвитку. Це неперервний процес спрямований на духовне, інтелектуальне, фізичне, соціальне і професійне формування особистості через вияв її потреби пізнання в обраній для діяльності сфері на ринку праці та застосуванні отриманих знань для вироблення суспільно значущого продукту праці [8, с. 74].

З часом у особи можуть змінюватись смаки і бажання, відповідно до її саморозвитку, зміни навколишнього середовища, надзвичайних ситуацій, що так актуально тепер, науково-технічного прогресу. Тому вибір професії – це не одноразова подія, це – тривалий процес, який може відбуватись повторно і давати різний результат. На вибір професії впливають мотиви та мотивація. [9, с. 9] Те, чим хоче займатись людина, і яких результатів хоче досягти, часто не сходиться. Людина може мати хобі і насолоджуватись процесом, їй неважливий результат такої роботи, проте цілі будуть не зв'язані з роботою, яка подобається.

Щоб задовольнити зростаючий попит на спеціалістів для післявоєнної відбудови країни уряд приділяє увагу розвитку сфери освіти, науки й інноватики за напрямом стандартизації якості, етики, професійної самосвідомості та педагогічної кваліфікації працівників, що відповідатиме зростаючим потребам у модернізації світового та національного ринку праці, економіки, глобалізації інформатизаційних та комунікаційних процесів. Тому підготовка контингенту кваліфікованих науково-педагогічних працівників – це обґрунтовані та ефективні інвестиції для досягнення європейських та міжнародних освітніх стандартів.[10, с. 24]

Тепер дедалі менше батьків, які намагаються віддати своїх дітей кудись подалі, чи перекласти відповідальність за них на когось іншого. В повоєнний час

нам потрібні будуть українці, з будь-яким генотипом, чи від батьків, які не вміють виховувати дітей.

Модель суспільства для осіб, які не вміють створювати сім'ї: без сім'ї і батьків. Це фантастична на даний час модель, яка змусить науковців задуматись та проводити наступні дослідження:

1. Цілодобові школи. В дитячих садочках тепер можна зустріти вихователів, які мають своїх власних дітей, проте з ними буває небезпечно вести якісь переговори, а контакт з дітьми для них має бути взагалі під заборонаю. Замовчується знущання над дітьми, а булінг часто виходить від ініціативи вчителів чи вихователів. Вчителі та вихователі в такому суспільстві мають бути лише ті, які пройшли спеціальну підготовку та мають відповідні психологічні особливості.

2. Штучний відбір. Багато людей з вадами приносять велику користь суспільству, таке трапляється, але це – егоїстично по відношенню до них, так як вони все життя страждають. Добре, якщо таких випадків буде менше і державний бюджет буде здатний лікувати їх безкоштовно, на відміну від природнього відбору. Якщо в суспільстві є цілодобові школи, а діти не живуть з біологічними батьками, відпадає морально-етична складова питання «а що було б, якби я не народився». Не народився б в цих батьків – народився би в інших. Не в цьому тілі – так в іншому, здоровішому.

Я не згідна з думкою, що успішні люди працюють, а «нам лише необхідно встати з дивану» – це не так. На успіх дуже впливає стан здоров'я. Ми працюємо над сил, хворіємо, вмираємо. На здоров'я впливає генотип, місце проживання, соціальний статус, матеріальне забезпечення сім'ї.

Інші радикальні дії: зниження допомоги на дітей, щоб запобігти народження дітей людьми, які хочуть тільки грошей: ті гроші витрачаються навіть не на дітей. Цей процес породжує в суспільстві людей зі світоглядом, що не відповідає цивілізації. А сім'ї, які проживають в достатку, мають більший шанс забезпечити щасливе дитинство і виховати здорових і свідомих громадян. Проте під час війни такі рішення недопустимі.

Отже, постає питання, яке рішення прийняти, одна теорія фантастична, інша – радикальна? Європа уже знайшла вихід, який ближчий до ідеалу.

Тепер нам дуже допомагає Європа. Робить вона це, звичайно, в своїх інтересах. Наше завдання – не втрачати своєї ідентичності, йдучи назустріч партнерам, і брати у них приклад. Поки Західні партнери допомагають, ми можемо обмінюватись з ними досвідом та бути їм корисними. Наближення до європейських стандартів змушує громадян України старатись вести себе адекватніше, виробляти з повагою один до одного, якої бракувало раніше, що, відповідно, відображається і на дітях, які здатні краще вчитись, бачити своє майбутнє, здійснювати трудову діяльність з відданістю, вибирати професію зважено.

Пропоную розглянути шляхи вибору професій і провести дослідження з приводу цього (Таб. 1).

Таблиця 1

Шляхи вибору професії за пріоритетами в житті

Пріоритет	Цілі	Професія
Саморозвиток без додаткових витрат	Принести користь суспільству, долаючи труднощі. Здобути нові навички.	Отримують задоволення від того, що працюють на роботі, яка необхідна суспільству. Вони готові брати виклики і полюбити будь-яку професію, вакансія якої вільна, і для якої непотрібне додаткове навчання. Суспільство безоплатно навчає, бо йому потрібні ці спеціалісти.
Працювати на роботі, яка є хобі і заробляти достатньо грошей	Відкрити свою справу	Готові працювати на роботах, які не люблять, щоб заробити достатньо коштів і відкрити свій бізнес чи пробитись у систему, де можливо з хобі зробити достойний зарібок.
Хобі, задоволення від життя	Працювати задля підтримки життя, займатись хобі у вільний час, витратити кошти на нього	Хобі не може бути якісною професією. Воно змушує творити, працювати над витворами не швидко, проте дуже якісно, з результатом, який приносить задоволення, проте мало користі суспільству.
Робота-хобі та багато грошей, ім'я і слава	Здобути репутацію і не втратити	Дизайнери, актори, режисери, співаки, спортсмени, які приносять суспільству велику користь у плані розваг, психологічної розрядки. Проте багато є невідомих талановитих і здібних людей, які просто не змогли «пробитись», але можуть робити ці дії краще, ніж всесвітньо відомі особи.

Питання для перспективних досліджень: що простіше, полюбити будь-яку професію чи добитись того, щоб хобі стало професією? Деякі успішні люди описують свій успіх як «удачу», «збіг обставин», хоча вони вклали багато праці в свій шлях. Проте і прості люди не сидять без роботи.

Тому хобі має бути безкоштовним, а робота, виконана без пристрасті, з допомогою машин – за чесно зароблену зарплатню. Якщо людина виконує роботу без пристрасті, без переживань, власного бачення продукту – приносить більше результату, бо виробляє продукт, потрібний саме суспільству, достатньо швидко і якісно. Чи правильно це?

Питання до загадкового вміння «пробиватись»: люди готові платити за ім'я художника, політика, режисера чи дизайнера більше, ніж шахтарям, рятувальникам, лікарям і вчителям? Нав'язування смаків «модою» та «стилем» перетворилось у комерцію та дискримінацію. Це, на мою думку, несправедливо. Кошти проходять активний обіг не в тих сферах, які є найбільш корисними суспільству.

Деякі особи та організації можуть собі дозволити пускати ресурси в азартні ігри, бізнес, який сіє шкідливі звички чи залежність, ці ресурси могли б підняти цілі регіони чи держави із бідності і голоду. Дану проблему суспільства може вирішити профорієнтація, правильне виховання дітей, в чому бере участь система освіти.

Висновки. Помилки різних природних процесів тепер виправляє система освіти, медицини, влада направляє кошти на розробку якісних технік та технологій, забезпечує гідну зарплатню вчителям та лікарям. Наскільки вдало вона це робить – питання до кожного громадянина, з наголошенням не замовчувати проблеми. В даний час держава виконує свої завдання набагато краще, ніж десятки років тому, що залежить і від влади, і від народу. Замовчування – це не компроміс, не доброта, це – дозвіл свавілля, чи приховування проблем, які могли б вирішуватись.

Найсильніші, самосвідомі та інтелектуально розвинені громадяни стають захищати свою країну. Гине цвіт нації. Важко сказати, яких результатів ми

можемо досягти, коли такі люди не повертаються з війни. Та частина українців, які залишаться, повинні розуміти, що на їх плечах відбудова, на їх відповідальності – подальше існування країни.

Воїни, які повернуться, будуть потребувати допомоги і підтримки тих, кого вони тепер захищають. Якщо суспільство буде організоване правильно, складні задачі будуть виконуватись набагато простіше, ніж в умовах війни чи у суспільстві інфантильних, безвідповідальних громадян, які проживали на нашій території незадовго до початку воєнних дій чи, наприклад, проживають на території нашого ворога тепер.

Список використаних джерел:

1. Гончарова І. Використання цифрових технологій для ефективного впровадження профорієнтаційних програм // Сучасні моделі професійної освіти і навчання як джерело інноваційних трансформацій та механізм інтеграції до європейського та світового економічного простору: електронний зб. матеріалів усеукраїнської науково-практичної конференції. Львів, 2023 р. С. 93-95.
2. Олійник О. Профконсультування як різновид психологічної допомоги особистості у виборі успішної професії // Профорієнтація: стан і перспективи розвитку: збірник матеріалів XIII Всеукраїнських психолого-педагогічних читань, присвячених пам'яті доктора педагогічних наук, професора Федоришина Бориса Олексійовича. Київ, 2024. С. 69-71
3. Білоус О. Презентація тренінгу з активізації «м'яких» навичок вчителя початкової школи // Профорієнтація: стан і перспективи розвитку: збірник матеріалів XIII Всеукраїнських психолого-педагогічних читань, присвячених пам'яті доктора педагогічних наук, професора Федоришина Бориса Олексійовича. Київ, 2023. С. 8-12.
4. Голота О., Шевенко А. Досвід проведення факультативних занять «Закони фізики через призму соціально-психологічних явищ» // Профорієнтація: стан і перспективи розвитку: збірник матеріалів XIII Всеукраїнських психолого-педагогічних читань, присвячених пам'яті доктора педагогічних наук, професора Федоришина Бориса Олексійовича. Київ, 2023. С. 19-21.
5. Арістова Н. Цифрова компетентність у системі ключових компетентностей для навчання впродовж життя. *Освіта. Інноватика. Практика*, 2022. Т. 10, № 8. С. 54-60. DOI: 10.31110/2616-650X-vol10i8-008
6. Рябець С. І., Іваниця Ю. С. Формування на уроках трудового навчання професійного інтересу до сучасних технологій та машин. *Наукові записки*. 2023. 07 серпня. Серія: Педагогічні науки. Вип. 210. С. 173-177.
7. Колісник-Гуменюк Ю. Профорієнтаційна робота під час воєнних або кризових ситуацій. // Сучасні тенденції розвитку освіти й науки : проблеми та

перспективи: зб. наук. праць. Київ – Львів – Бережани – Ломжа, 2023. Вип. 13. С. 52-56.

8. Піддячий М. Формування готовності учнів гімназії до вироблення продукту праці в умовах STEM-освіти // Профорієнтація: стан і перспективи розвитку: збірник матеріалів XIII Всеукраїнських психолого-педагогічних читань, присвячених пам'яті доктора педагогічних наук, професора Федоришина Бориса Олексійовича. Київ: Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України. Київ, 2023. С. 72-76.

9. Чернишова С. С. Психологічні особливості професійного самовизначення старшокласників. URL:

<https://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/43464/1/%d0%a7%d0%b5%d1%80%d0%bd%d0%b8%d1%88%d0%be%d0%b2%d0%b0%20%d0%a1.%20%d0%a1.%20%d0%bc%d0%b0%d0%b3%d1%96%d1%81%d1%82%d0%b5%d1%80%d1%81%d1%8c%d0%ba%d0%b0%20%d1%80%d0%be%d0%b1%d0%be%d1%82%d0%b0-1.pdf>

(дата доступу 11.11.2024)

10. Шпотя Т. В. Формування професійно-метричного реноме майбутніх викладачів вищої освіти : дис. ... д-ра філософії : 378.091.12. Київ, 2023. 295 с.

REFERENCES

1. Honcharova I. Vykorystannia tsyfrovykh tekhnolohii dlia efektyvnoho vprovadzhennia proforiientatsiinykh proqram // Suchasni modeli profesiinoi osvity i navchannia yak dzherelo innovatsiinykh transformatsii ta mekhanizm intehratsii do yevropeiskoho ta svitovoho ekonomichnoho prostoru: elektronnyi zb. materialiv useukrainskoi naukovo-praktychnoi konferentsii. Lviv, 2023 r. S. 93-95.

2. Oliinyk O. Profkonsultuvannia yak riznovyd psykholohichnoi dopomohy osobystosti u vybori uspishnoi profesii // Proforiientatsiia: stan i perspektyvy rozvytku: zbirnyk materialiv XIII Vseukrainskykh psykholoho-pedahohichnykh chytan, prysviachenykh pamiati doktora pedahohichnykh nauk, profesora Fedoryshyna Borysa Oleksiiovycha. Kyiv, 2024. S. 69-71

3. Bilous O. Prezentatsiia treninhu z aktyvizatsii «miakykh» navychok vchytelia pochatkovoї shkoly // Proforiientatsiia: stan i perspektyvy rozvytku: zbirnyk materialiv XIII Vseukrainskykh psykholoho-pedahohichnykh chytan, prysviachenykh pamiati doktora pedahohichnykh nauk, profesora Fedoryshyna Borysa Oleksiiovycha. Kyiv, 2023. S. 8-12.

4. Holota O., Shevenko A. Dosvid provedennia fakultatyvnykh zaniat «Zakony fizyky cherez pryzmu sotsialno-psykholohichnykh yavvyshch» // Proforiientatsiia: stan i perspektyvy rozvytku: zbirnyk materialiv XIII Vseukrainskykh psykholoho-pedahohichnykh chytan, prysviachenykh pamiati doktora pedahohichnykh nauk, profesora Fedoryshyna Borysa Oleksiiovycha. Kyiv, 2023. S. 19-21.

5. Aristova N. Tsyfrova kompetentnist u systemi kliuchovykh kompetentnostei dlia navchannia vprodovzh zhyttia. Osvita. Innovatyka. Praktyka, 2022. T. 10, № 8. S. 54-60. DOI: 10.31110/2616-650X-vol10i8-008

6. Riabets S. I., Ivanytsia Yu. S. Formuvannia na urokakh trudovoho navchannia profesiinoho interesu do suchasnykh tekhnolohii ta mashyn. Naukovi zapysky. 2023. 07 serpnia. Serii: Pedagogichni nauky. Vyp. 210. S. 173-177.
7. Kolisnyk-Humeniuk Yu. Proforiientatsiina robota pid chas voiennykh abo kryzovykh sytuatsii. // Suchasni tendentsii rozvytku osvity y nauky : problemy ta perspektyvy: zb. nauk. prats. Kyiv – Lviv – Berezhany – Lomzha, 2023. Vyp. 13. S. 52-56.
8. Pidliachyi M. Formuvannia hotovnosti uchniv himnazii do vyroblennia produktu pratsi v umovakh STEM-osvity // Proforiientatsiia: stan i perspektyvy rozvytku: zbirnyk materialiv XIII Vseukrainskykh psykhologo-pedahohichnykh chytan, prysviachenykh pamiaty doktora pedagogichnykh nauk, profesora Fedoryshyna Borysa Oleksiiovycha. Kyiv: Instytut pedagogichnoi osvity i osvity doroslykh imeni Ivana Ziaziuna NAPN Ukrainy. Kyiv, 2023. S. 72-76.
9. Chernyshova S. S. Psykholohichni osoblyvosti profesiinoho samovyznachennia starshoklasnykiv. URL: <https://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/43464/1/%d0%a7%d0%b5%d1%80%d0%bd%d0%b8%d1%88%d0%be%d0%b2%d0%b0%20%d0%a1.%20%d0%a1.%20%d0%bc%d0%b0%d0%b3%d1%96%d1%81%d1%82%d0%b5%d1%80%d1%81%d1%8c%d0%ba%d0%b0%20%d1%80%d0%be%d0%b1%d0%be%d1%82%d0%b0-1.pdf> (data dostupu 11.11.2024)
10. Shpotia T. V. Formuvannia profesiino-metrychnoho renome maibutnykh vykladachiv vyshchoi osvity : dys. ... d-ra filosofii : 378.091.12. Kyiv, 2023. 295 s.

Olga Lebid,

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0006-7065-1812>

senior lecturer of the Department of Vocational Education Methodology and Social and Humanitarian Disciplines of the Belotserk Institute of Continuous Vocational Education, Bila Tserkva, Ukraine

olgalebid66@gmail.com

THE PROBLEM OF LOW MOTIVATION TO STUDY AND DIFFICULTY IN DETERMINING LIFE PATH BY STUDENTS

Abstract: the article examines the problem of career guidance, learns the problems of Ukrainian society, which remained after the USSR: ignoring the humanity and basic needs of human, looks into the future of children who have not yet been born, and vice versa, into the history that forces children to appear who are unnecessary to their own parents. The article challenges the reader to raise questions that are often silenced, tries to find the reason why students do not want to study, among the reasons may be undue workload, lack of self-belief or wrong choice of profession. An unjustified burden on students and pupils at school is a result of illiterately constructed education system that is not aimed at serving a civil democratic society. Lack of self-belief is the cause of improper upbringing, which should take place not only at school,

but also in the family. Wrong choice of profession - there are several reasons for this, they are covered in the article.

In post-war reconstruction, when there is a gap between the needs of the market and the direction of training graduates, a mismatch between the demand and supply of the workforce in terms of qualifications, the issue of low student motivation to study is relevant. If in Ukraine there has always been a problem that students go to work not according to the diploma they received, work during lectures and seminars, skipping them, then in the post-war reconstruction such processes will affect the competitiveness of our state on the world stage, which will threaten not only the disappearance of communities, and will threaten the disappearance of the state from the earth, which is what our enemies are trying to achieve. We have such a problem as the assimilation of Ukrainians with Europeans, due to fleeing the war and Russians, due to forced removal and occupation, population decline. Therefore, we must do everything possible so that education provides the country with a quality workforce that will work to their satisfaction for the good of the country, feeling the security of the future for their children. Education together with business should work for the benefit of Ukraine's economy.

Key words: social problems, parents, children, students, education system, motives, motivation, state, authority, war.